

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лилия Александрова Гурова,
Нов български университет, професионално направление 2.3. Философия,
за дисертационния труд на Гергана Илиева Кузмова
„Взимане на решения при негативни емоционални състояния и заплахата за изпадане от
група“
във връзка с процедура за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в
професионално направление 3.2. Психология

Представеният от Гергана Кузмова дисертационен труд „Взимане на решения при негативни емоционални състояния и заплахата за изпадане от група“ (оригинално заглавие на английски: *Decision-Making Under Negative Affect and the Threat of Being Out of a Group*) описва резултатите от изследване на влиянието на социалното отхвърляне и съпътстващите го негативни емоции върху вземането на решение за коопериране в контекста на социална дилема. Проблемите, които се опитва да разреши представеното изследване са предизвикателство в научен план поради това, че описаните в литературата предходни изследвания на връзката между преживян остракизъм (или възприета заплахата за отхвърляне) и склонността към коопериране показват противоречиви резултати. Например, изследването на Twenge, Ciarocco, Cuervo & Baumeister (2003) подкрепя хипотезата, че в ситуации на отхвърляне хората са по-склонни да сътрудничат, докато Buckley, Winkel & Leary (2004) установяват, че подложените на остракизъм реагират по-скоро с агресия. Проведеното от Гергана Кузмова изследване (поредица от 4 свързани експеримента) не разрешава окончателно това противоречие. Получените резултати не подкрепят еднозначно очакванията за повишаване на склонността към коопериране в условията на възприета заплахата за отхвърляне от групата. Въпреки това, тези резултати могат да се разглеждат като важен принос към съществуващата дискусия, доколкото те разкриват зависимости, даващи достатъчно основания за продължаване на изследванията в посока изясняване на връзката между социално отхвърляне, негативни емоции, личностни характеристики и склонност към коопериране.

Основните достойнства на представеното изследване бих обобщила по следния начин:

- Демонстрирано е задълбочено познаване на наличната литература върху остракизма и съответно на историята на понятието остракизъм и различните проявления на маркираното от него социално явление, на връзката на остракизма със социалните норми, на различията в индивидуалните подходи за справяне в ситуации на отхвърляне от групата, както и на изследванията, фокусирани върху връзката между социално отхвърляне и съпътстващите го емоционални преживявания. Компетентно са представени и изследванията на поведението на хората в условията на социални дилеми, каквато е известната „дилема на затворника“. Тази широка база от знания е използвана умело при формулирането на основните изследователски въпроси и като отправна точка на дискусиата върху получените резултати.
- Специално внимание искам да обърна на цялостния дизайн на изследването. Реализираните 4 експеримента са свързани така, че всеки следващ експеримент представлява в известен смисъл „концептуална репликация“ (репликация с модификация) на предходния, доколкото основната зависима променлива (коопериране в последователни игри „дилема на затворника“) е една и съща в четирите експеримента, а различията са основно в начина на манипулиране и измерване на зависимите променливи „остракизъм“, „настроение“, „ориентираност към действие“. Този дизайн позволява да се открият устойчивите тенденции във връзките между основните изследвани променливи на фона на инцидентните резултати, които изискват допълнителна проверка.
- Впечатляващи са усилията и демонстрираните от дисертанта умения, вложени в изработването на инструментите и стимулите, използвани в реализираното изследване, най-вече в създаването на специален интерфейс в *MATLAB*, позволяващ включването на трима участника в компютърната версия на играта „дилема на затворника“ за целите на експеримент 2 и конструирането на 6 истории с еднаква дължина (189 думи всяка) с идеята да се разделят ефектите на отхвърляне и на негативните емоции в експеримент 4.
- Достойнство на работата е и детайлната и подходящо систематизирана обща дискусия, която добре очертава проблемите, с които се сблъсква представеното изследване и откровено коментира възможните причини за непотвърждаването на основното очакване за влияние на социалното отхвърляне върху вземането на решение за коопериране в ситуация на социална дилема.

В контекста на казаното по-горе, приемам заявените от дисертанта три основни приноса: теоретичен, емпиричен и методологичен.

Представените от Гергана Кузмова пет публикации по темата на дисертацията в рецензирани издания са достатъчни за изпълнение (и надхвърлят) изискванията на Правилника за приложение на ЗРАСРБ.

В критичен план бих отбелязала някои пропуски в иначе (като цяло) добре представеното описание на резултатите от четирите проведени експеримента:

- В експеримент 3, освен хипотезите H1-H3, които се проверят и в предходните два експеримента, се тества и хипотеза H4, свързана с използването на въпросник за оценка на остракизма в двете експериментални групи. Тази хипотеза не е отразена в обобщеното представяне на четирите експеримента в таблица 13 (с. 138-140).
- В същата таблица 13, двата анализа на резултатите от тестването на SH6 ненужно са представени отделно (на два различни реда), което създава първоначално впечатление у читателя за техническа грешка (че хипотезата SH6 е представена два пъти).
- Не навсякъде са дадени точните стойности на p , каквито са съвременните изисквания към представяне на резултатите от статистически анализи (в частност, резултатите от NHST), а е посочено само дали $p > (<) 0.05$. (Виж с. 63, 68, 86, 96-97, 99, 111, 115, 118, 138).

Имам и един въпрос към Гергана Кузмова, на който ще се радвам да получа отговор по време на защитата:

- В началото на трета глава (с.53) е заявено, че планираното изследване се основава на модела на Hirshlifer & Rasmussen (1989) за връзката между остракизъм и кооперативно поведение, в който модел емоциите играят ролята на медиатор. Получените резултати обаче (най-вече резултатите от експеримент 1 не подкрепят допускането на този модел за медиаторна роля на емоциите, тъй като: (1) се открива връзка между остракизъм и настроение, и настроение и коопериране, но не и между остракизъм и коопериране; (2) връзките между остракизъм и настроение и настроение и коопериране са разнопосочни: остракизмът води до негативни емоции, но не те, а позитивните емоции (*joy*) корелират със склонността към коопериране (виж с. 66). Не е ли при тези

результати по-правдоподобно да допуснем, че емоциите играят ролята на модератор (а не медиатор) на ефекта от социалното отхвърляне върху склонността към коопериране? Може ли да се провери това допускане само със статистически анализ на събраните данни, без да се налага да се правят нови експерименти?

В заключение, отчитайки демонстрираната забележителна професионална компетентност, както и приносите, съдържащи се в представения от Гургана Кузмова дисертационен труд и свързаните с него публикации, заявявам, че кандидатът напълно отговаря на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.2. Психология, формулирани в ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Наредбата за развитие на академичния състав на НБУ. На това основание предлагам на Гургана Илиева Кузмова да бъде присъдена ОНС „доктор“ в професионално направление 3.2. Психология.

17.10.2019 г.

.....

(доц. д-р Лилия Гурова)